

Eksegēzes brilles jeb kā mēs lasām Jēzus līdzības Ievads

Katrs JD students izveido vairākas lēcas, caur kurām tiek lasīts JD teksts. Nopietnam studentam šīs lēcas ir apzinātas un pārdomātas. Šis kurss "Jēzus līdzības" izmantos šādas lēcas jeb brilles:

1. Jēzus kā Metaforisks Teologs.
2. Jēzus pirmā gadsimta jūdaismā.
3. Kultūras problēma un avoti tās atrisinājumam.
4. Tuvo Austrumu kristiešu bibliskā tradīcija.
5. Lūka un viņa avoti.
6. Ebreju retoriskā analīze.
7. Līdzība, toreiz un tagad.

1. Jēzus kā Metaforisks Teologs.

Mūsu pirmā lēca uzlūko Jēzu kā Teologu un ne tikai kā kristīgas dzīves ētisku piemēru. Kopš vismaz 4 BC, Rietumu prāts savu domāšanu veic konceptos. Vairumā gadījumu mēs iesākam ar idejām un tad dažkārt *ilustrējam* ideju ar līdzību. Konceptuāla valoda ir primāra, līdzības ir sekundāras. Ja cilvēks var saprast idejas un konceptus bez līdzībām, tad vēl jo labāk. Arī teoloģiskā domāšana tiek veidota vienu konceptu pievienojot otram konceptam ar loģikas palīdzību. Šādā gadījumā katra laika filozofija bieži ir kļuvusi par teoloģiskā materiāla struktūru jeb rāmi. Piemēram, agrīnajos kristietības pastāvēšanas gados, teoloģiskā domāšana norisinājās Platonisma terminos un rāmjos, viduslaikos - Aristotelisma rāmjos. Mēs varam pateikties cilvēkiem, kuri cīnījās ar dominējošām filozofiskām sistēmām un kuri tās lietoja kā ceļus evaņģēlijam. Taču ir cits veids kā "taisīt teoloģiju".

Tuvos Austrumos [tupmāk, TA] nozīmi rada ar līdzības/metaforas, dramatiskas darbības palīdzību. Primārā valoda ir līdzību valoda un sekundārā valoda ir konceptuālā līdzības interpretācija, kura bibliskā literatūrā bieži dota blakus līdzībai. Piemēram, Jes.55:8-9:

Jo manas domas nav jūsu domas,
un jūsu ceļi nav Mani ceļi.
Cik augstākas debesis ir pār zemi,
tik augstāki ir Mani ceļi pār jūsu ceļiem,
Manas domas pār jūsu domām.

Otrs piemērs:

Kad Viņš tika sodīts un spīdināts,
Viņš padevās un neatdarīja savu muti,
kā jērs, ko ved nokaušanai,
un kā avs, kas paliek klusa savu cirpēju priekšā,
tā Viņš apklusā
un neatdarīja savu muti.

Atkal līdzība atrodas centrā un ir ietverta konceptos, kuri palīdz saprast līdzības nozīmi.

Metafora vienmēr pasaka vairāk nekā koncepti un idejas. Konceptuālā, interpretējošā valoda ir svarīga, taču, otršķirīga. Koncepti, kuri ietver kādu līdzību Bībelē skar tikai daļu no līdzības. Varētu prasīt: "Kas ir lielāks - apelsīns, vai

izspiestā sula no apelsīna?" Bibliskās līdzības var tik "izspiestas", taču līdzība vienmēr būs kaut kas lielāks par "izspiestām" koncepcijām. Piemēram, neviens ideju saraksts nespēs pilnībā satvert metaforas "dzimis no Dieva" dziļāko nozīmi.

Svarīgi ievērot, ka Bibliskie autori/runātāji bieži grib komunicēt ne tikai, ko viņi domā, bet arī ko viņi jūt. Rietumu pasaulē jūtas parasti tiek uztvertas kā šķērslis patiesības nodošanai, pat patiesības sagrozītājs. Savukārt, TA patiesība nav padarījusi savu, ja tā neiedarbojas arī uz jūtām. Tādējādi, pārdomāt to, kā cilvēki līdzībās jūtas, ir ļoti svarīgi, lai saprastu nozīmi, kuru grib radīt šī līdzība.

Tātad Rietumos domāšana ir šāda:

koncepts + ilustrācija

Turpretim TA:

līdzība + konceptuāla interpretācija

Rietumu teoloģijā ir teiciens *Theologia parabolica non est theologia argumentative*. Rietumos teologi bieži domā apmēram šādi: Pāvils = pirmais nopietnais teologs, turpretim Jēzus = stāstu un līdzību stāstītājs/ mīlestības piemērs. No šāda viedokļa Jēzus nebija veikls, intelektuāls teologs, kāds bija Pāvils, bet tikai perfekts mīlestības piemērs un labu stāstu stāstītājs, Pāvila teoloģijas labākais ētiskais paraugs. Ja tiek pieņemts, ka Jēzus bija neizglītots jauns cilvēks, kurš stāstīja stāstus bērniem un zvejnieku tautai, tad tās jau ir lēcas, kuras Bībeles teksta lasītājs uzliek sev uz acīm, un kuras noteikti iespaidos teksta izpratni. Turpretim, ja Jēzus bija pirmais prāts JD [Pāvils tikai otrais], ja Viņa līdzības uztver kā nopietnu teoloģiju, kuras tika piedāvātas galvenokārt tā laika intelektuāļiem, tad ar pavisam citām lēcām lasītājs tuvojas JD tekstam.

2. Jēzus pirmā gadsimta jūdaismā.

Interesanti, ka gan Islams, gan Kristietība savas reliģijas dibinātājus ir mēģinājuši pataisīt par neizglītotiem, lai pastiprinātu viņu brīnumaino atklāsmju raksturu. Islams uzsver, ka Muhameds bija *al-nabi al-'ummi* [neizglītots pravietis]. Islama gadījumā šis apstāklis ir visstiprākais arguments tam, ka Korānam ir dievišķa izcelsme. Līdzīgi ar kristietībā, atsaucoties uz to, ka Jēzus bija galdnieks [Mk.6:3], tika apgalvots, ka Jēzus bija neizglītots [blue collar]. Tādējādi, brīnums par to, ko Viņš darīja un sacīja bija vēl jo lielāks. Taču šāda Jēzus personas izpratne ir neprecīza.

Jēzus patiešām bija *tektōn*, kas ir labāk saprotams kā celtnieka amats, nevis mēbeļu taisītāja amats. TA zemniekiem ir ļoti maz koka mēbeles mājās. Bet katram ir māja ar durvīm, logiem, jumtiem. Jebkurā gadījumā, Jēzus strādāja ar savām rokām, Viņš bija amatnieks, kas nekādā gadījumā nenozīmē, ka Viņš bija neizglītots, neintelektuāls.

Rabīniskā tradīcijā no rabbi tika sagaidīts, ka viņam būs arī laicīga nodarbošanās. Babilonijas talmūdā bieži atkārtojas doma, ka rabbi nedrīkst sev gūt materiālus labumus no Toras mācīšanas. Skolotājs nedrīkst saņemt algu par savu darbu [*Johanāns ben Zakkai* - Jēzus laikabiedrs, kurš atjaunoja rabīniskās skolas pēc Jeruzalemes tempļa krišanas AD 70, pulcināja savus mācekļus tempļa ēnā. Kad viņam jautāja, vai tempļa ēnas izmantošana nav pelnīšana no Toras mācīšanas, viņš atbildēja, ka templis ir veidots priekš tā, kas notiek iekšpusē]. Reliģiskais profesionālis bija spiests strādāt laicīgu darbu ar kuru nodrošināt sev iztikšanu.

Tādējādi, tas ka Jēzus bija galdnieks, bet Pāvils telšu taisītājs, bija likums jūdu reliģiskajiem profesionāļiem, nevis izņēmums.

Vai Jēzus netika saukts "Rabbi"? Pirmā gs. sākumā šis tituls sāka tikai parādīties. Jēzus laikā vēl nebija arī formālas rabīnu izglītības sistēmas [tā sāka veidoties pēc AD 70 Palestīnā ap rabbi *Jabneh*]. Taču Jēzus laikabiedri redzēja Viņu kā reliģisku skolotāju, kurš ir pelnījis šo titulu.

Tajā pašā laikā pirms rabīnisko skolu izveidošanās, cilvēkiem bija iespējams mācīties *tradīciju* gan Galilejā, gan Jūdejā, tā saucamos reliģiskos klubos - *haberim* [kompanjoni/partneri]. *Haberim* sastāvēja no skurpuloziem jūdiem, kuri bija nodevušies Toras studijām un likuma striktai ievērošanai. Īpašs uzsvars tika likts uz Sabata ievērošanu, ceremoniālās šķīstības likumu turēšanu un desmitās tiesas došanu.

Haberim dzīvoja atklātā naidā ar *am ha-arets* [zemes cilvēki]. Tie bija cilvēki, kuri raugoties no *haberim* viedokļa neievēroja bauslību pietiekami stingri. *Haberim* viņus uztvēra kā slaistus reliģiskās lietās. Jebkurš kontakts ar *am ha-arets* padarīja *haberim* nešķīstus. Naidis bija abpusējs. Babiloniešu Talmudā ir rakstīts: "...nepreci *am ha-arets* meitu, jo viņi ir riebekļi un viņu sievas ir padibenēs.."

Bet no otras puses valdīja arī liels "antiklerikālisms," kurš pastāv jebkurā reliģiskā sistēmā.

Jēzus piederēja *haberim*. Jēzus bija izglītots Rabbi jeb Skolotājs. Lk.2:40-52 - Jēzus tiek attēlots kā students [46b] un skolotājs [47] vienlaicīgi.

Jēzus Jeruzalemes templī (Lk.2:40-52)

1. Bērns aug, ir gudrs, Dieva labvēlība ar viņu [40]
2. Ģimene dodas uz augšu [41-42]
3. Jēzus paliek Jeruzalemē [43-44a]
4. Vecāki meklē un atrod [44b-46a]
5. Jēzus: starp skolotājiem
klausās
jautā jautājumus [46b]
6. Jēzus: visu dzirdēts
atklāj *saprašanu*
atbild uz jautājumiem [47]
7. Vecāki meklē un atrod [48]
8. Jēzus sava tēva namā [49-50]
9. Ģimene dodas uz leju [51]
10. Jēzus pieaug gudrībā, augumā un labvēlībā pie Dieva un cilvēkiem [52].

Šī literārā struktūra norāda uz to, ka centrā ir Jēzus gudrība [šī tēma ir centrā, kā arī atkārtota sākumā un beigās], nevis Jēzus sevis apzināšanās kā Dieva Dēlu.

30. gadu vecumā Jēzus jau 18. gadus ir mācījies gudrāko prātu sabiedrībā. Tādēļ, kad Jēzus uzsāk savu publisko darbību, ļaudis viņā atzīst Rabbi. Viņa valoda un gudrība par to liecina. Visiem ir skaidrs, ka šeit runā liela un zinoša autoritāte.

3. Kultūras problēma un avoti tās atrisinājumam.

Ja teoloģija ir veidota uz filozofijas bāzes jeb teoloģiskā domāšana norisinās filozofijas rāmī, tad vienīgais, kas ir vajadzīgs, lai nodarbotos ar teoloģiju, ir

jāiemācās attiecīgā filozofija. Bet ja teoloģija tiek radīta ar līdzības/metaforas un dramatiskas darbības palīdzību, tad teologa un viņa auditorijas kultūra ir nepieciešama atslēga, lai atslēgtu metaforiskās valodas teoloģisko domāšanu.

Jēzus līdzību kultūra ir pirmā gs. Palestīnas kultūra. Lai pareizi interpretētu stāstu/līdzību, šis stāsts ir jāparedz stāstītāja un viņa klausītāju kultūras ietvaros. Ja mēs to ignorējam, tad parasti mēs savu kultūru aizvietojam ar stāstītāja kultūru.

Kas tad ir kultūras problēma? Mēs neesam palestīnieši, līdz ar to Jēzus līdzības mums nav nekā cits kā stāsti par "svešiniekiem" [vai *eskimosi* sapratīs Karaļa Artura galma bruņiniekus? Iepretim Jēzus līdzībām, mēs esam *eskimosi*]. Beilijs apgalvo, ka plaša starp Rietumiem un Austrumiem ir dziļāka un platāka, nekā plaša starp 1. gs. TA un mūsdienu konservatīvo TA ciematu. Tādējādi Beilijs bibliskā teksta eksegēzi aicina veikt izmantojot šādus avotus:

- VD un starptestamentālā literatūra.

- TA kristīgā eksegēzes tradīcija [arī Sīriešu, Koptu, Arābu Bībeles tulkojumi]. Pēc AD 451, kad notika pirmā šķelšanās Baznīcā, *semītiskās* Baznīcas eksegētiskā balss vairs netika dzirdēta.

- Jūdu pēc JD-laika orālais likums [Jeruzalemes un Babilonijas Talmudi, Targumi - VD tulk. aramiešu val. utt.].

- Mūsdienu konservatīvais TA zemnieks un viņa orālā tradīcija.

Eksegēts tekstam nekad netuvojas bez savām kultūras normām, spriedumiem un vērtējumiem, kurus nosaka viņa kultūra. Tāpēc svarīgs ir jautājums, *kādas/kuras* kultūras nosacīti mēs tuvojamies Jēzus līdzībām. Par katru cenu mums ir jāizvairās no tā, ka mēs savu rietumnieku attieksmi pret vīriešiem, sievietēm, ģimeni, reliģiskām autoritātēm, naudu, humoru utt. "neielasām" Bībeles tekstā. Mūsu domāšana un attieksme pret lietām un vērtībām nav universāla.

JD pati bieži mums nedod pietiekami daudz kultūras materiāla. Jā, lasot JD mēs atklājam, ka farizeji un grēcinieki nepatika viens otram, bet to, cik liels naidis valdīja starp viņiem, to atklāj tikai ārpus JD literatūra. Kad tas ir zināms, tad, piemēram, notikums ar sievieti farizeja Sīmaņa namā iegūst daudz spilgtāku nokrāsu.

Pārskats par kultūras problēmas risinājumiem:

Alegorizēt

Pielīdzināt sev/Universalizēt - eksegēts pieņem, ka pirmā gs. cilvēki domāja tāpat kā viņš, ka visi cilvēki beigu beigās ir vienādi. Taču ja kāds saka, ka "visi cilvēki domā vienādi", patiesībā viņš pasaka, ka "visi cilvēki domā kā es".

Eksistencializēt - pievērst uzmanību tikai tam, ko līdzība nozīmē tagad, ignorējot, ko tā nozīmēja toreiz.

Krist izmisumā - mūs šķir 20. gadsimtu plaša, kā arī kultūras. Piemēram, Bultmans apgalvoja, ka tas ir neiespējami atklāt, ko līdzībā par netaisno kalpu nozīmēja oriģinālai auditorijai.

Lai saprastu kultūru, kura informē līdzības tiek prasīti *iekšēji* jautājumi. Tie ir vismaz pieci:

- ✓ Reakcija – Kā tēvam ir jāreaģē, kad dēls viņam pieprasa mantojumu?
- ✓ Vērtējums – Kā klausītāji vērtē uzaicināto viesu atteikšanos no banketa?
- ✓ Attiecības – Kādas ir attiecības starp kungu un kalpu?
- ✓ Cerības/gaidas – Kāda veida varoni klausītāji sagaida līdzībā par Labo Samarieti?
- ✓ Attieksme – Kāda ir TA zemnieka attieksme pret imperiālistiskiem valdniekiem?

4. Tuvo Austrumu kristiešu bibliskā tradīcija.

Spriežot pēc agrīnās kristīgās literatūras pirmā lielākā kristiešu valoda bija Latīņu, otrā - grieķu, trešā - arābu. Vēsturiski, arābiski runājošo kristietību var iedalīt divās klasēs. Pirmie ir tie, kuru mātes valoda vienmēr ir bijusi arābu. Otrie ir tie, kuru mātes valoda ir bijusi sīriešu, arāmiešu, koptu, vai grieķu, bet kuri pēc Islama iekarojumiem pakāpeniski sāka runāt arābiski.

Eksistē vairāki seni Bībeles manuskripti, kurus izmantoja arābiski runājošie kristieši. Piemēram, evaņģēliju tulkojums no sīriešu uz arābu, vai arī no grieķu uz arābu.

Sīriešu un agrīnās arābu versijas. Kāda ir to nozīme? Atbilde: "Tulkot nozīmē izskaidrot." Rūpīga tulkojuma eksaminācija palīdz izprast tulkotāja Bībeles teksta izpratni. Trīs sīriešu JD versijas kopā ar agrīnām arābu versijām, tādējādi ir svarīgs materiāls, kurš atklāj to, kā semītiskā kristietība saprata tekstu.

Arābu JD vēsture iespējams ir garākā un bagātākā starp citām versijām. Ar Hieronīma Vulgātas tulkojumu [JD tika pabeigta AD 383] beidzās latīņu tulkojuma vēsture. Sīriešu kristieši radīja Veco Sīriešu [2. gs.], Pešitu [4. gs.] un Harkleana [7.gs.] versijas. Koptu Sahīdiskā un Bohairiskā versijas tika fiksētas 6. gs. Tulkotāji savu darbu beidza daudzās valodās, izņemot arābu. 900 gadu periodā parādās pārsteidzoši liels skaits arābu tulkojumu no grieķu, sīriešu, koptu un latīņu valodām.

Šajā eksegēzē pārsvarā tiek izmantotas šādas četras arābu versijas:

- Senais Grieķu uz Arābu.
- Sinaja kalna Grieķu uz Arābu [AD 1056-1289].
- *Ibn al-Assal* kritisks četru evaņģēliju izdevums.
- Arābu Diatessarons. Taciāna 2. gs. Diatessarons [četrus evaņģēliju harmonija, oriģināli sarakstīta vai nu grieķu, vai sīriešu valodā] 11. gs. tika tulkots uz arābu valodu. To paveica *Ibn al-Tayyib* no Bagdādes.

Taču TA kristietība radīja ne tikai jaunus Bībeles tulkojumus, bet deva arī ietekmīgus eksegētus. Divi ļoti ievērojami TA eksegēti ir *Ibn al-Tayyib* un *Ibn al-*

Salibi. Ibn al-Tayyib - ievērojams sīriešu kristietis no Irākas bija vienlaicīgi filozofs, ārsts, mūks un priesteris. Viņš ir uzrakstījis pilnu evaņģēliju komentāru. Miris 1043.

Ibn al-Salibi ir uzrakstījis komentārus visai Bībelei. Viņa darbs 18. gs. tika iztulkots no sīriešu uz arābu valodu. Taču šie divi eksegēti ir tikai TA eksegētu aisberga augšējā daļa, pie tam agrīni, nepazīstami un vairums viņu darbu ir pazuduši.

Tātad šīs semītiskās baznīcas ir apustuliskās tradīcijas nesēji unikālā veidā. Mūsu interese ir kā šīs baznīcas interpretēja Jēzus līdzības.

5. Lūka un viņa avoti.

Fitzmyer izskaitļo, ka Pāvils ieradās Jeruzalemē savā pēdējā vizītē AD 58 rudenī. Lūka bija kopā ar viņu. Viena no *mēs* sekcijām iesākas Ap.d. 21:1 un turpinās līdz 18. p. un tad pēkšņi *mēs* forma pazūd līdz pat 27:1. Tas varētu nozīmēt to, ka Lūka veselus divus gadus [58-60] pavada Palestīnā. Viņš nav kopā ar Pāvilu, bet ir saskarē ar jūdu kristiešiem Jeruzalemē.

Patiešām Lūka vēstī, ka viņam ir pieeja dokumentiem. Viņš apgalvo [Lk.1:1-4]: "**1** Kad jau daudzi sākuši aprakstīt lietas, kas notikušas mūsu starpā, **2** kā tās mums atstāstījuši pirmie aculiecinieki un Dieva vārda kalpi¹ **3** tad arī es, visam no sākuma izsekojis, nolēmu tev, cienījamo Teofil, to pēc kārtas uzrakstīt, **4** lai tu pārlicinātos par tās mācības patiesību, kas tev darīta zināma."

"Pirmie aculiecinieki" un "Dieva vārda kalpi" attiecas uz vienu cilvēku grupu [uz to norāda viens noteiktais artikuls, kurš nosaka abus šos vārdus]. *Fitzmayer* tulko šo frāzi šādi: "pirmie aculiecinieki, kuri vēlāk kļuva par Dieva vārda kalpiem." Kas tad bija šie cilvēki?

Pirmā gs. sinagogā bija oficiāli atalgots amats *hazzan*. Viņš bija atbildīgs par sinagogas vadīšanu. Viņš vadīja dievkalpojumu, mācīja sinagogas skolā un bija atbildīgs par rakstu ruļļiem. Lk.4:20 mēs redzam šo *sulaini*, kuram Jēzus atdod atpakaļ Rakstu rullī. Bet kā ar pirmiem kristiešiem?

Šķiet, ka pirmās draudzes aizņēmas šo titulu no sinagogas. Tām arī bija *hazzan/hupēretē* amats. Taču Lk.1:2 viņš nav nosaukts kā "sinagogas *hazzan*", bet gan kā "vārda *hazzan*". Un lai viņš būtu derīgs šim amatam, viņam ir jābūt vēsturiskā Jēzus aculieciniekam. Bet par kādu "vārdu" iet runa šajā agrīnajā kristīgās draudzes periodā. Iespējams, ka šis kristīgais *hazzan* bija ruļļu turētājs šādā nozīmē - viņš, būdams Jēzus aculiecinieks, ir mutiskās tradīcijas autentiskuma sargātājs. Kā aculiecinieks viņš/viņa pieņēma vai noraidīja kā autentisku jebkuru apgalvojumu par Jēzu, no Jēzus. Tādējādi baznīca savā agrīnā stadijā izveidoja amatu - vārda kalpa amatu. Vārds, savukārt, bija mutiski [daļēji arī pierakstīti] stāsti no un par Jēzu no Nācaretes. Speciāliem cilvēkiem tika dots šis svarīgais uzdevums nosargāt šo dārgo tradīciju. Tieši šī tradīcija tiek nodota tālāk, kā to Lūka norāda 1:2 ar frāzi "nodota mums" [KJV - "delivered to us"].

¹ kaqw;~ parevdosan hJmi`n oiJ ajpō ajrch`~ aujtoiptai kai; uJphrevtai genovmenoi tou` lovgou

7

Tātad speciālie avoti, kurus piemin Lūka bija ļaudis, kuri bija Jeruzalemes baznīcas nozīmēti un kuru tituls bija "vārda kalpi". Lūka bija izglītots cilvēks. Ar ilgstošo Pāvila ieslodzījumu, viņam negaidīti bija daudz laika. Viņš ticēja Jēzum no Nācaretes un Jeruzalemē viņam bija pieeja pie jūdu kristiešiem, kuri bija redzējuši, pieskārušies pašam Jēzum. Vai tas nebūtu dabīgi pieņemt, ka Lūka savu laiku izlietoja vācot materiālus kopā un kādu laiku vēlāk tos sakārtojot [Lk.1:3]?

Savācot materiālus un tos sakārtojot, Lūka patiesībā uzkrāva uz sevis lielu atbildību. Kad Lūka ir uzrakstījis evaņģēliju, tūlīt ir klāt "tiesneši", kuri lasīs ļoti rūpīgi, un ja pamanīs kādu kļūdu, kratīs ar galvām. Protams, Lūkam bija iespējama neliela brīvība atspoguļot savu teoloģisko interesi vācot materiālus kopā. Bet ja Lūkas laikabiedri secinātu, ka viņa evaņģēlijs ir tikai "Lūkas" un nevis "Tā Kunga", tad nebūtu šāda evaņģēlija otras kopijas.

Tāpat ir iespējams, ka Lūka tulkoja materiālus no aramiešu/ebreju valodas grieķu valodā, kā arī rediģēja grieķu tekstu lietojot savus vārdus un frāzes.

6. Ebreju retoriskā analīze.

Pētījumi par literārām struktūrām bibliskā literatūrā sākās ar 18. gs. kad *Bangel* sāka runāt par *hiasmiem* [jeb ABBA modelis]. Piemēram, Mk.2:27 -

Sabats ir celts cilvēka dēļ,

un ne cilvēks sabata dēļ.

Savukārt, *Burney* darbs *The Poetry of our Lord* [1925], ir kļuvis par galveno atsauces darbu, pētot literārās struktūras. Viņš pievērsa uzmanību paralēlismiem, atskaņām, ritmam.

Tā kā trūkst vienotas terminoloģijas, tad būtu nepieciešams definēt mūsu eksegēzē lietotos terminus.

Standartparalēlisms jeb AA' BB' CC' modelis:

- A Vai grūtajām
 A' un zīdītājām tajās dienās!
- B Jo lielas briesmas nāks pār zemi
 B' un dusmas pār šo tautu:
- C no zobena asmens tie kritīs,
 C' un kā gūstekņus tos aizvedīs pie tautu tautām.

[Lk. 21:23-24]

Soļu paralēlisms jeb ABC-A'B'C' modelis:

- A lūdziet, tad jums taps dots,
 B meklējiet, tad jūs atradīsiet,
 C klauvējiet, tad jums taps atvērts.
- A' jo ikkatrs, kas lūdz, dabū,
 B' kas meklē, atrod,
 C' un, kas klauvē, tam atvērs.

[Lk.11:9-10]

Apgrieztais paralēlisms jeb ABCD-D'C'B'A' modelis:

- A Neviens pie mājas piederīgs kalps nevar kalpot diviem kungiem:
 B vai viņš vienu ienīdīs
 C un otru mīlēs,
 C' vai vienam pieķersies
 B' un otru atmetīs.

A' Jūs nevarat kalpot Dievam un mantai."

[Lk.16:13]

Hiasms:

Šis vārds attiecas uz divām rindām, kur otrā rindā tēmas ir apgrieztas. Piemērs, Mk.2:27.

7. Līdzība, toreiz un tagad.

Jebkurš stāsts stāstīts noteiktai auditorijai noteiktā laikā uzrunās unikālā veidā oriģinālo auditoriju. Bet kā ir ar lasītāju, kurš nāk pie šī stāsta dažus tūkstošus gadus vēlāk? Ikvienam, kurš vēlas atrast šo stāstu svarīgumu citiem cilvēkiem pilnīgi citā kultūrā un laikā, ir jāatrod veids kā pārvarēt gadsimtu plaisu, kā pārvarēt aizu starp dažādām kultūrām.

Mūsu galvenais uzdevums ir noskaidrot, ko oriģinālais sacītājs gribēja pateikt oriģinālai auditorijai. Vispirms, mums vajag noskaidrot, ko stāsts nozīmēja viņiem, pirms mēs varam noskaidrot, ko šis stāsts nozīmē mums šodien.

Cauri gs. Baznīcas galvenā līdzību izskaidrošanas metode bija **alegoriskā**. Proti, katra mazākā detaļa no līdzības tikai izskaidrota ar kādu mistisku nozīmi. Ar šādas

metodes palīdzību līdzībās ikviens varēja ielasīt ko vien viņš vēlas. Ne velti radās šis teiciens *Theologia parabolica non est theologia argumentative*. Šīs metodes kritika iesākās Reformācijas laikā un 20.gs. sākumā vācu teologs *Julicher* to pabeidza. Taču viņš krita otrā galējībā. Noraidot jebkādu alegoriju, viņš uzsvēra, ka katra līdzība māca tikai **vienu** tēmu. *Via*, savā darbā *Parables*, analizē Julihera pieeju un norāda uz četrām vājām vietām, proti, 1) visu alegorisko elementu noraidīšana, 2) Aristoteļa kategoriju izmantošana, skaidrojot līdzības, 3) līdzību reducēšana līdz vispārējiem morāliem principiem, 4) strikts uzsvars tikai uz vienu punktu līdzībā.

Taču Jēzus līdzības nav loģiska argumentācija, kura ir sakārtota sistemātiskā veidā un noved līdz vienam secinājumam. Drīzāk katra līdzība ir kā krāšņs dimants, kas izstaro gaismu dažādos virzienos. Tajā pašā laikā baltais dimants nedrīkst tikt izpētīts caur zilu gaismu un beigās apgalvot, ka tas ir zils dimants. Mēs nedrīkstam uzspiest līdzībām savas modernās Rietumu idejas. Drīzāk katra līdzību skaidrotāja galvenais jautājums ir - *kādus patiesības dažādos aspektus Jēzus rada savai pirmā gadsimta jūdu auditorijai*. Šajā eksegēzē to sauks par "teoloģisko ķekaru", proti, vīnogu ķekars ir viens un skaists, taču tas sastāv no vairākām ogām. Tāpat ir ar līdzībām. Vairākas teoloģiskas tēmas ir ietvertas vienā līdzībā.

Vēl viens veids kā saprast vairākas tēmas vienā līdzībā ir ievērot, ka tām bieži ir četri līmeņi. 1) Katra līdzība ir kā izklaidējošs stāsts. Visu laiku bērni ātri uztver šo līdzību aspektu. 2) Ētikas līmenis, proti, katra līdzība norāda uz noteiktu uzvedību, kurai ir jāseko vai jānoraida. 3) Teoloģijas līmenis, proti, līdzības parasti ietver sevī Dieva valstības noslēpumu atklāsmi. 4) Līdzība var ietver sevī *kristoloģiju*. Var būt, ka Jēzus kaut ko pasaka par sevi. Taču nevajadzēju līdzībām *uzspiest* kristoloģiju.

Citas pieejas līdzību skaidrošanā:

1. Vēsturiski - eshatoloģiskā: *Dodd* un *Jeremias*.
2. *Jones*: līdzības kā māksla.
3. *Linnemann* un *Via*: eksistenciālā pieeja.

1. Doda pazīstamā frāze "realizētā eshatoloģija" bija sākuma punkts līdzību atkalnovērtēšanai viņa ietekmīgajā grāmatā *The Parables of the Kingdom* [1935, rev.1961]. Šajā darbā Dods norādīja uz to, ka neviens nebūtu krustā sitis ceļojošu sludinātāju, kurš iedrošināja cilvēkus sekot noteiktiem morāliem principiem. Dods līdzību kontekstu saredzēja Jēzus valstības sludināšanā, kura tika realizēta Viņa kalpošanā. Tāpat Dods analizēja līdzības divos līmeņos: Jēzus un agrīnās Baznīcas kalpošanā. Dods uzskatīja, ka Baznīca dažkārt ir mainījusi uzsvarus līdzībās un ka evaņģēlijos mums ir līdzības, kuras ieliktas Baznīcas kontekstā. Doda mērķis bija atklāt oriģinālo līdzību kontekstu Jēzus kalpošanā.

Jeremija savā ievērojamā darbā *The Parables of Jesus* [1958, rev. 1963] seko Doda pēdās. Arī viņš mēģina nodalīt situāciju starp agrīno Baznīcu un Jēzus dzīvi. Viņš kritizēja Dodu par to, ka tas par daudz pievērs uzmanību eshatoloģiskai valstībai. Jeremija, savukārt, uzsvaru lika uz konflikta aspektu līdzībās, kā tas atklājas Jēzus kalpošanā.

Jeremija, vairāk kā jebkurš cits pētnieks, lielu uzmanību pievērsa materiālu vākšanai par palestīniešu kultūru, kurā tika sacītas līdzības. Viņš citē rabīniskos avotus, ceļinieku žurnālus, patreizējos Rietumu rezidentus Palestīnā. Šos visus

avotus viņš rūpīgi analizēja, lai atrastu līdzību nozīmi Jēzus dzīves laikā. Tādējādi Jeremija 20.gs. ir devis visietekmīgāko grāmatu par Jēzus līdzībām.

2. *Jones, The Art and Truth of the Parables* [1964], ir viens no tiem, kurš aicina lūkoties pāri "stingri vēsturiskai" pieejai. Viņš uzskata, ka līdzības ir mākslas darbs un līdz ar to nav oficiāls paziņojums par to "kā cilvēkam ir jāuzvedas vai kā Dievs darbojas", bet līdzība ir "neatkarīga no laika". Līdzība atklāj patiesību par Dievu un cilvēku "neatkarīgi no laika vai mainīgās apkārtnes".

Tādējādi *Jones* problēmu "ko tas nozīmēja" iepretim "ko tas nozīmē tagad" atrisina uzsverot, ka līdzības ir mākslas darbs, kurām ir sava neatkarīga, ārpuslaika eksistence. Bet viņš arī uzsver, ka tas neattiecas uz visām līdzībām. Viņš iedala līdzības trīs klasēs. 1) Dažas ir tik saistītas ar vēsturi, ka tām nav pielietojuma ārpus 1. gs. palestīniešu kultūras. 2) Dažām līdzībām ir *daži* pielietojumi ārpus oriģinālās situācijas. 3) Līdzības kurām piemīt vispārējs pielietojums. Piemēram, līdzība par pazudušo dēlu.

3. *Eta Linnemann* un *Dan O. Via* - eksistenciālā pieeja.

No vienas puses *Linnemann* seko Jeremijam, uzsverot, ka līdzības tiek sacītas konflikta kontekstā un domātas, lai panāktu vienošanos ar opozīciju. No otras puses [būdamā daļa no eksistenciālistu filozofijas sekotājiem] viņa apraksta līdzību kā "valodas notikumu". Proti, līdzība ir kā notikums, kura izmaina situāciju. Tā rada jaunu iespēju, kāda nepastāvēja pirms tam, iespēju, kura cilvēku konfrontē. Līdzības "valodas notikums" spiež klausītāju pieņemt lēmumu. Cilvēka izvēle ir noraidīt jauno izpratni. Tādā gadījumā cilvēks nokļūst opozīcijā.

Saskaņā ar *Linnemann*, līdzība vispirms veic piekāpšanos opozīcijai, taču arī stāstītāja prasības ir klātesošas. Tādējādi līdzībā šie divi viedokļi "savienojas" [interlock] un tāpēc ir radīta iespēja jaunai izpratnei starp abām pusēm.

Ja Jeremija bija ieinteresēts vēsturiskajā, *Linnemann* - vēsturiski-eksistenciālā, tad *Via* ir ieinteresēts eksistenciāli-estētiskā. Viņš uzsver, ka līdzības ir patiesi mākslas darbi un ignorējot šo faktu, pētnieki ir nonākuši pie "viena punkta" teorijas.